

vyučování zeměpisu na školách a pro zlepšení jeho výsledků skoro nevyužitá, což je bezesporu na škodu věci.

Zásadní změna by se měla stát úkolem metodiků zeměpisu při vstupu do poslední čtvrtiny století existence Sborníku ČSZ, i když učitelé mají od r. 1945 školský metodický časopis, který dosáhl r. 1968 již 23 svazků. Neujasněnost cíle i prostředků ve výchově a tápání při hledání správných forem práce nebyly dosud odstraněny. Je to velmi důležitý úkol, neboť při málo efektivní práci základní a střední školy má velmi ztíženou pozici též vysoká škola, která přebírá své posluchače z maturantů. Současný stav neslouží ke cti naší pedagogice.

JIŘÍ V. HORÁK — LUDVÍK LOYDA

ORIENTÁLNÍ NÁZVY NA ZEMĚPISNÝCH MAPÁCH

Jednou z velkých slabin našich i zahraničních map pro školy a veřejnost je mimo jiné i geografické názvosloví. Zvláště nejednotná jména sídel vytvářejí skutečný chaos, v němž se vyzná snad zkušený filolog, ale který je často pro žáka i geografa spíše jen ukázkou babylonského zmatení jazyků. Mapa tak ztrácí svou mezinárodní použitelnost a tím nám i ztěžuje spojení se světem.

Zatímco v zemích užívajících latinky jsou už delší dobu bez velkých potíží nahrazovány národní názvy (Vídeň, Paříž ap.) oficiálním zněním (Wien, Paris), přičemž národní názvy zůstávají někdy v dubletách, geografické názvosloví v zemích neužívajících latinky zůstává v podstatě nezměněno až do 2. světové války.

Nejen k nám, ale do celé Evropy přicházely dlouho informace o orientálním světě převážně prostřednictvím literatury a map Angličanů a Francouzů, kteří buď přímo jako kolonialisté nebo aspoň jako nejdůležitější a často i jediní obchodní partneři udržovali hlavní styk s těmito zeměmi. Vznik nových suverénních států musel samozřejmě rušivě zasáhnout i do dosavadních zeměpisných názvů v celé této oblasti. Sami Angličané a Francouzi začínají respektovat tento vývoj a snaží se, i když zatím jen ojediněle, vystihnout svými jazykovými možnostmi přepis orientálních názvů v nových státech, které ještě neužívají latinky.

K podobným pokusům, vyjadřujícím jistě dobrou vůli i snahu o respektování jazyka těchto mladých států, jsme se samozřejmě připojili i my. U nás se tento problém stal otázkou také politickou. Chtěli jsme „odstranit používání anglických, francouzských i jiných předpisů, které je u nás nevhodné a odporuje nejen zásadě uznávání rovnoprávnosti národů, jejich kultury a jazyka, ale i praktickým požadavkům přesnosti a srozumitelnosti“ (lit. č. 55).

Různé nové přepisy orientálních zeměpisných názvů vznikají dnes na celém světě. Protože však většina orientálních států (kromě např. Turecka) dodnes nezavedla nebo ani nenavrhl jednoznačný oficiální přepis svého písma do latinky, pak každý evropský jazyk se snaží zeměpisné názvy z této oblasti přepisovat po svém v duchu svého pravopisu. Přitom ovšem i v rámci jednoho jazyka došlo v průběhu posledních 20 let k vytvoření několika často velmi odlišných přepisů. Např. alžírské město Constantine všude užívané v této transkripci, je u nás přepisováno jako „Kustantína“ (lit. č. 24) nebo „Ksantína“ (lit. č. 33); podobně i El Goléa je u nás psána jako „Gúlija“ (lit. č. 24) nebo „Klía“ (lit. č. 33).

Nikde jinde jsme podobné přepisy těchto názvů zatím nenašli. Domníváme se proto, že tvůrci našich map i jejich odborní poradci zašli příliš daleko. Filologům lze jistě vytknout, že dodávají kartografům různé přepisy téhož názvu. Z toho je totiž zřejmé, že jejich odborný výzkum zatím stále ještě probíhá a není tedy správné, že už je jako hotový výsledek předáván k užívání školám i veřejnosti. Kartografická výroba se pak dopustila chyby v tom, že tyto nehotové výzkumy přebírala a zveřejňovala a tak vlastně jen umožňovala filologům publikovat dílčí výsledky jejich jazykových výzkumů. Tím, že kartografická výroba odstraňuje z map názvy, používané v praxi celým světem, staví se vědomě či nevědomě proti geografii a jejím zájmům.

Z hlediska geografického je třeba znovu konstatovat, že i nejmýstižnější národní přepisy jsou škodlivé, protože se samozřejmě od sebe někdy i značně liší a nelze jich v žádném případě použít v mezinárodním styku. Níže uvedený přehled, vzniklý excerpací z více než 50 odborných publikací ukázal, že pro jedno a totéž sídlo v orientálním světě existuje dnes už stále méně přehledná řada národních prepisů (tab. č. 1 a 2). Tak pro Calcuttu bylo zatím nalezeno 10 prepisů, pro Pondicherry 11, pro Damašek 20 a pro Canton 19.

Sledujeme-li tuto pestrost v užívání orientálních názvů, docházíme brzy k názoru, že nejméně jich má angličtina a franština, zatímco ostatní jazyky jsou mnohem méně jednotné. Vrcholu dosahuje, jak jsme zatím zjistili, česká geografická literatura (tab. č. 3).

Tato velká nesourodost u nás vznikala dříve hlavně proto, že orientální názvy byly pravděpodobně přejímány především z nejbližší tj. německé literatury, kde už ovšem byly původní anglické či francouzské přepisy přizpůsobeny německému pravopisu. Později byly už německé prameny nahrazovány přímo anglickými nebo francouzskými, ale počet prepisů se tak samozřejmě jen dále zvyšoval. V poslední době začínají filologové transkribovat už přímo z orientálních jazyků.

Příkladem uvedených etap tohoto přebírání může být název největšího indického města Calcutty. V první etapě vzniká ve většině německých atlasů prepis „Kalkutta“, jehož počestněním pak byla vytvořena u nás dlouho užívaná „Kalikuta“. V druhé etapě se u nás už při prepisu vychází přímo z původního anglického názvu, jehož další fonetizací vzniká nové jméno „Kalkata“. V třetí etapě, vynechávající prostřednictví němčiny i angličtiny, se orientalisté obracejí přímo k domácímu indickému názvu a prepisují jej jako „Kalikata“.

V poslední době tedy kartografická výroba u nás a mnohde i v zahraničí opustila tradiční geografické názvosloví, které mezinárodním stykům naprosto vyhovovalo a dodnes vyhovuje a ve spolupráci s lingvisty přešla k národním prepisům všech orientálních názvů. Informace o Orientu a veškeré spojení s tímto světem, které geografové tak dlouho budovali, je tímto zásahem v základech otřeseno.

Koncepci jazykovědců a s nimi spolupracujících kartografů lze však vytknout ještě další závažné nedostatky:

1. Tím, že dodnes chybí závazný latinkový prepis orientálních písem, stává se transformace názvů, jak je vidět z příkladů, zcela subjektivní záležitostí každého jednotlivého lingvisty a je i podmíněna odlišným pravopisem každého jazyka pišícího latinkou a jeho zvláštnostmi.

2. Tím, že lingvisté nahradili všeobecně vžitá anglická či francouzská názvy indických sídel novými předpisy z hindštiny, dopustili se další nepřesnosti. Hindština je totiž jen jedním z úředních jazyků v Indické republice, jímž tu mluví něco přes 1/4 obyvatel. Kromě ní je zde však ještě řada dalších rovněž úředních

jazyků, mezi nimiž stále zůstává angličtina. Právě ta je však jako spojovací jazyk u všech nehindských národů Indie nadále oblíbená a je jí všeobecně dávána přednost před hindštinou. Vítězství hindštiny a její rozšíření po celé Indii není tedy ještě zdaleka v dohledu. Přesto však kartografická výroba ve spojení s lingvisty tuto jazykovou expanzi už dokončila a pokryla mapu Indie pouze hindskými názvy.

3. Naši kartografové užívají na mapách někdy i 2 varianty českých přepisů, ale mezinárodně užívaný úřední název do mapy prostě vůbec nedali, např. Kalkata (Kalkuta) nebo Kalikata (Kalkata), nikde ne však Calcutta.

4. Kartografická výroba se ve svých výrobcích vůbec málo snaží o sjednocení orientálního názvosloví. Dokonce i jinak kvalitní reprezentativní mapové dílo, jakým je bezesporu Čs. vojenský atlas, není výjimkou a může být dokonce příkladem této nejednotnosti:

m a p a č. 154-5

Mósul
Singapur
Tokio
Eufrat
Tigris
Nil

m a p a č. 158-9

Mausil
Singapore
Tókjó
Furat
Didžlat
Nilu

5. Případem podobným Indii je situace v Číně. Také arabský svět je obdobou této roztržiténosti. Zde kromě spisovné arabštiny, v níž je sepsán korán a která spojuje nejen Araby, ale všechny vynavače islámu, existují novoarabské dialekty v Arábii, Iráku, Sýrii, Egyptě, Libyi a Maghrebu.

Latinkové přepisy u orientálních jazyků, které byly vypracovány samotnými orientálními národy, zůstávají také ještě spíše ve stadiu pokusů. Definitivní zavedení latinky bylo zatím uskutečněno pouze v Turecku, Vietnamu a Indonézii a první pokusy se už také dějí v Číně a Persii. Bertelsmannův atlas (lit. č. 15) pro čínské zeměpisné názvy dokonce už použil těchto přepisů vypracovaných Číňany na všech svých mapách. Je ovšem otázkou, zda i v tomto případě vůbec někdy dojde k jejich všeobecnému použití nejen v celé světové kartografii, ale hlavně v praxi. Také zde je proto třeba zdůraznit, že dokud se tyto nové přepisy nevíjí a hlavně dokud nebudou používány v praxi, pak i ony zůstávají pouhým návrhem a jako takové by měly být v mapách i v rejstříku zatím uváděny pouze jako dublety.

Je tedy vidět, že dokud nebudeme mít závazné a mezinárodně uznávané a užívané latinkové přepisy všech orientálních názvů, pak pro umožnění vzájemného dorozumění se budeme zřejmě muset snažit o zachování tradičních přepisů, bez nichž jakékoliv spojení se zahraničím není možné. *Národní přepisy, ať naše nebo jiné neprospívají ani geografii, ani rozvíjení mezinárodních styků a nemají naději na celosvětové uplatnění.* Jejich místo je pouze v učebnicích orientálních jazyků.

Tabulka č. 1

Název sídla	užit v jazyku	lit. č.
Calcutta	angl.	1-7
	franc.	8-11
	něm.	14, 16
	čes.	21, 26
	pol.	43
	maď.	44, 45
	rum.	46
	švéd.	
	dán.	49, 50
	nor.	51
ital.	53	
Calcutta (Kalikata)	čes.	23
	hol.	47
Kalikata	čes.	33
Kalikata (Calcutta)	něm.	15
Kalikata (Kalkata)	čes.	24
Kalkata	čes.	22, 25, 27-32, 34, 37
	slov.	40
Kalkata, Calcutta	čes.	38
	Kalkata (Kalkuta)	čes.
Kalkata (dříve Kalkuta)	čes.	39
	Kalkuta	čes.
Kalkutta	čes.	43
	něm.	12, 13, 17, 19, 19
	čes.	35
	pol.	42
	fin.	52

Tabulka č. 2

Název sídla	užit v jazyku	lit. č.
Canton	angl.	3, 4, 6
	franc.	8, 9, 11
	čes.	26
	hol.	47
	švéd.	48
	dán.	49
	ital.	53
Canton (Kuangchou)	angl.	7
	Cantop (Punyu, Kwangchow)	
Guancijou (Canton)	angl.	1
Guangzhou (Canton)	rum.	45
Guangzhou (Kanton)	něm.	15
Huang-chou	něm.	18
	angl.	5
Kanton	něm.	12-14, 17, 19
	čes.	20, 34, 39
	pol.	42, 43
	nor.	51
	fin.	52
	čes.	35
Kanton (Kuangčeu-fu)	maď.	45
	čes.	38
	slov.	40
Kanton (Kung-čou)	čes.	37
	Kanton (Kvang-čeu)	čes.
Kanton (Kwangsčou)	něm.	16
	Kouang-Tchéou (Canton)	franc.
Kuangcsou (Kanton)	maď.	44
Kuang-čou (Kanton)	čes.	23-25, 27, 33
Kuang-džou	čes.	22
Kuangchou (Kanton)	dán.	50
Kwangchow (Canton)	angl.	2

Původní angl. či franc. přepis	české přepisy
Mosul	Mosul Mósul Mossul Mausil Mausil (Mosul) Al Mawsil (Mosul)
Cairo	Kairo Kahyra Kahýra Káhira Káhira (Masr el-Káhira) Káhira (Cairo, Misr al-Káhira)
Peking	Peking Peking (Pei-ting, Pej-ting) Peking (Pej-ting) Peking (Šun-tien) Pei-ting Pei-ting Pej-ting (Peking)
Kairouan	Kairouan Kajruán Kajruván Kairwan Kairowan
Hwang Ho	Hwang-ho Hoang-ho Chuang-cho Chuang-che

Literatura

1. J. BARTHOLOMEW (ed.): The Times Atlas of the World. 31×49 cm. The Times Publishing Comp. Ltd., London.
Vol. I. The World, Australasia and East Asia. 1958. 48 mapových stran, 34 str. index.
Vol. II. South-West Asia and Russia. 1959. 48 mapových stran, 51 stran index.
Vol. III. Northern Europe. 1955. 48 mapových stran, 57 stran index.
Vol. IV. Southern Europe and Africa. 1956. 48 mapových stran, 50 stran index.
Vol. V. The Americas. 1957. 48 mapových stran, 57 stran index.
2. J. BARTHOLOMEW: The Edinburgh World Atlas of Modern Geography. 5. vyd. 1963 (1. vyd. 1954), 108 mapových stran, 51 stran index, 25×37 cm. J. Bartholomew, Edinburgh.
3. D. P. BICKMORE (ed.): Concise Oxford Atlas. 2. vyd. 1961 (1. vyd. 1952), 120 mapových stran, 153 stran index, 9 stran statistiky. 19×25 cm. Oxford University Press.
4. H. FULLARD, H. C. DARBY (ed.): Philips' Library Atlas. 7. vyd. 1962 (1. vyd. 1938). 208 mapových stran, 88 stran index, 15 stran grafy, 22×28 cm. George Philip and Son Ltd., London.
5. S. CERPENTER (ed.): Hamlyn's New Relief World Atlas. 1966. 143 mapových stran, 44 stran index, 21×30 cm. P. Hamlyn, London.
6. The Prentice-Hall World Atlas. 2. vyd. 1963. 96 mapových stran, 41 stran index, 21×30 cm. Englewood Cliffs, New Jersey.
7. LIFE Pictorial Atlas of the World. 1961. 439 stran map a textů, 161 stran index, 26×35 cm. The editors of LIFE and Rand McNally. Time Inc., New York.

8. L. ABENSOUR: Nouvel Atlas Larousse. 1924. 456 stran map a textů, 23×31 cm. Libraire Larousse, Paris.
9. P. SERRYN, R. BLASSELE, M. BONNET: Nouvel Atlas Général Bordas, cca 1956. 144 mapových stran, 22 stran index, 21×30 cm. Collection d'ouvrages géographiques, dirigée par H. Bordas. Paris.
10. P. SERRYN, R. BLASSELE, M. BONNET: Atlas Général Bordas, cca 1957. 128 mapových stran, 31 stran index, 22×32 cm. Collection d'atlas géographiques et historiques, dirigée par H. Bordas. Paris.
11. Dictionnaire des Bureaux de Poste. 5. vyd. 1951. I. 717 stran, II. 813 stran. Union Postale Universelle, Berne.
12. K. FRENZEL: Vellhagen und Klasings Grosser Volksatlas. 1935. 92 mapových stran, 39 stran text, 112 stran index, 23×32 cm. Bielefeld-Leipzig.
13. Knauers Weltatlas. 1939. 120 mapových stran, 488 stran text, 11×20 cm. Th. Knaur Nachf. Verlag, Berlin.
14. Keyzers Grosser Weltatlas. 1962. 288 mapových stran s textem, 61 stran index, 23×34 cm. Keyzersche Verlagsbuchhandlung, Heidelberg-München.
15. W. BORMANN: Bertelsmann Atlas International. 2. vyd. 1963 (1. vyd. 1961). 120 mapových stran, 240 stran index, 30×40 cm. C. Bertelsmann Verlag, Gütersloh.
16. E. DEBES, K. WAGNER: Grosser Columbus Weltatlas. 11. vyd. 1965 (1. vyd. 1935). 92 mapových stran, 160 stran index, 29×41 cm. P. Oestergaard Verlag, Berlin u. Stuttgart.
17. Atlas der Erdkunde für Mittelschule. 1958. 92 mapových stran, 31 stran index, 21×30 cm. Volk u. Wissen Verlag, Berlin.
18. H. Haack Hausatlas. 1965. 216 stran map a textu, 82 stran index, 25×34 cm. VEB H. Haack Geographisch-Kartographische Anstalt, Gotha-Leipzig.
19. Oesterreichischer Hauptschulatlas. 3. vyd. 1958. 76 mapových stran, 21×30 cm. E. Hölzel Verlag f. Jugend u. Volk, Wien.
20. J. BRUNCLÍK, F. MACHÁT: Zeměpisný atlas pro školy střední. 3. vyd. 1922. 60 mapových listů, 21×29 cm. V. Neubert, Praha.
21. J. METELKA, F. MACHÁT: Ottův zeměpisný atlas. 1924. 40 mapových listů, 100 stran index, 28×44 cm. J. Otto, Praha.
22. B. ŠALAMON, K. KUCHAR: Školní zeměpisný atlas. 1953. 37 mapových listů, 21×31 cm. ÚSGK Praha.
23. V. VOKÁLEK: Školní zeměpisný atlas pro 6. a 7. postupný ročník VVŠ. 1959. 50 mapových stran, 32 stran index, 20×30 cm. ÚSGK Praha.
24. J. KLÍMA (red.): Čs. vojenský atlas. 1965. 376 mapových stran, 30×40 cm. Naše vojsko, Praha.
25. A. VANDOVÁ: Kapesní atlas světa. 1968. 82 mapových stran, 69 stran index, 10×16 cm. Kartografické nakladatelství Praha.
26. Alle Hjem Verdensatlas. 1968. 84 mapových stran, 57 stran index, 10×16 cm. Kartografické nakladatelství Praha.
27. Poznáváme svět. Sešit 2. Přední Indie. 1960. Mapa 88×94 cm (1:6 mil.), 40 stran text. ÚSGK Praha.
28. Poznáváme svět. Sešit 3. Blízký Východ. 2. vyd. 1964. Mapa 80×90 cm (1:6 mil.), 52 stran text. ÚSGK Praha.
29. Poznáváme svět. Sešit 4. Zadní Indie a Indonésie. 2. vyd. 1964. Mapa 85×100 cm (1:6 mil.), 52 stran text. ÚSGK Praha.
30. Poznáváme svět. Sešit 10. Čína a Mongolsko. 1965. Mapa 96×97 cm (1:6 mil.), 42 stran text. ÚSGK Praha.
31. Poznáváme svět. Sešit 14. Japonsko a Korea. 1964. Mapa 84×96 cm (1:3 mil.), 43 stran text. ÚSGK Praha.
32. Poznáváme svět. Sešit 16. Severní a Západní Afrika. 1967. Mapa 70×100 cm (1:6 mil.), 74 stran text. ÚSGK Praha.
33. Jednotná soustava školních kartografických pomůcek. V tisku. Kartografické nakladatelství Praha.
34. Učebnice zeměpisu pro 6. ročník ZDŠ (Janega-Fabián). 1966, 232 p., SPN, Praha.
35. K. V. ZAP (1850): Všeobecný zeměpis. II/II, 804 p., Řivnáč, Praha.
36. V. HÄUFLER, V. KRÁL, D. CHROBOKOVÁ: Zeměpis zahraničních zemí. I. 1964, 832 p., ČSAV Praha.
37. J. KUNSKÝ, R. MÁLEK, O. VRÁNA (red.): Zeměpis světa. Asie. 1965. 471 p., Orbis, Praha.

38. Příruční slovník naučný. I—IV. 1962—1967. ČSAV, Praha.
39. Pravidla českého pravopisu. 1966, 500 p., ČSAV, Praha.
40. Slovník slovenského jazyka. VI. 1968, 335 p., SAV, Bratislava.
41. Anglicko-český slovník [Osička-Poldauf]. 1956, 519 p., ČSAV, Praha.
42. E. ROMER: Atlas Geograficzny. 1955. 60 mapových str. 20×30 cm, PPWK, Warszawa.
43. Geografia powszechna. IV. 1967, 666 p., PWN, Warszawa.
44. RADÓ SÁNDOR: Világatlasz. 1959. 80 mapových stran, 112 stran index, 23×33 cm. Kartográfiai Vállalat, Budapest.
45. Földrajzi atlasz az általános iskolák számára. 1957. 32 mapových stran, 23×28 cm. Kartográfiai Vállalat, Budapest.
46. A. BARSAN: Mic Atlas Geografic. 1962. 46 mapových stran, 146 stran text, 51 stran index, 13×18 cm. Direcția Topografica Militară, București.
47. F. J. ORMELING: Atlas der gehele aarde [Bos-Niemeyer]. 1967. 172 mapových stran, 31 stran index, 22×36 cm. J. B. Wolters, Groningen.
48. Sesam Verdensatlas. 1962. 88 mapových stran, 70 stran index, 18×27 cm. Skrifola, Stockholm.
49. W. F. HELLNER: Atlas for Mellemskolen og Højere Skoler [Christensen-Krogsgaard]. 1958. 22. vyd. 36 mapových stran, 24 stran index, 23×29 cm. Gyldendal.
50. S. BÖCHER, H. HOLM, A. SCHON: Gjellerups Akoleatlas. II. 3. vyd. 1963. 56 mapových stran, 16 stran index, 24×33 cm. J. Gjellerups Forlag, København.
51. E. ELLEFSEN, K. B. SOLLESNES: Cappelens Atlas. Større utgave for hjem og skole. 1953. 64 mapových stran, 21 stran index, 23×34 cm. J. W. Cappelens Forlag, Oslo.
52. C. MANNERFELT, G. LUNDQUIST, H. VÄÄNÄNEN: Oppikoulun Kartasto. 1956. 64 mapových stran, 20×28 cm. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.
53. U. BONAPACE: Calendario Atlante de Agostini. 1969. 72 mapových stran, 784 stran text, 7×15 cm. Istituto Geografico De Agostini, Novara.
54. Latest Map of Burma. Po r. 1951. S. B. Makhija, Delhi.
55. Malý seznam indických jmen. Návoslovní komise kartografická. 1956, 26 p., Ústav pro jazyk český ČSAV a Orientální ústav ČSAV, Praha (strojopis).

Z P R Á V Y

UNIV. PROF. DR. FRANTIŠEK VITÁSEK, DrSc., OSMDESÁTNIKEM. Dne 7. ledna 1970 se v plném zdraví a duševní svěžesti dožil osmdesáti let člen korespondent ČSAV a nositel Řádu práce prof. PhDr. František Vitásek, doktor geografických věd.

Již po řadu let je sedmý leden velkým svátkem moravských geografů; zástupci geografických institucí — příslušníci několika generací jeho žáků — přicházejí mu tento den blahopřát a v družném a přátelském prostředí s ním pobesedovat. Profesor Vitásek je stejně tak srdečný a laskavý, ochotný pochopit naše problémy a obtíže, radovat se s námi z našich úspěchů a přiložit pomocnou ruku tam, kde to vyžadují zájmy geografie, jako byl v době aktivní služby před odchodem do důchodu. Tyto chvíle, na něž se každý rok těšíme, jsou samozřejmě také příležitostí k neformálnímu zhodnocení celkové činnosti v geografii za uplynulý rok.

Již dávno není pochyb, že profesor Vitásek bezesporu patří k nevýznačnějším a nejčelnějším československým geografům. Byl současně vynikající vědec i učitel, kterému je dopřáno po tak dlouhá léta sledovat práci a životní dráhy svých žáků. Jejich úspěšná činnost v podstatě reprezentuje dobré výsledky před pětačtyřiceti lety správně započatého jeho budovatelského díla, s novým elánem obnoveného po druhé světové válce.

Zhodnotit celoživotní vědecké a pedagogické dílo profesora Vitáska svým obsahem a rozsahem tak významné, je úkolem velmi nesnadným, a to již také proto, že se o to pokusili jiní autoři při příležitosti jeho dřívějších životních jubileí [J. Čermák (1), J. Doberský (3), J. Krejčí (4), J. Linhart (5), (6), (7), M. Nosek (8)] nebo při příležitosti jeho osmdesátin [J. Demek (2), K. Krška (5), M. Nosek (9), (10), (11), B. Nováková-Hřibová (12), (13)]. Odkazují proto čtenáře na tyto práce a zmíním se zde pouze o jeho činnosti, pokud o ní nebylo referováno.